

V kapitole čtvrté dovídáme se, jak Rakousko, postupujíc vítězně proti Turkům, dostává na svou stranu patriarchu Arsenije, podporujícího původně plány Benátska proti Portě. Spojenců potřebovalo Rakousko zvláště od té doby, kde Ludvík XIV. vypravil proti němu své vojsko na Rýn.

V kapitole páté líčí se úspěchy rakouských vojsk proti Turkům následkem pomoci Srbů. Brzo však následuje ochlazení Srbů, když vojsko i vláda rakouská špatně s nimi zachází, a když dán do vězení „despot“ Jiří Branković.

Kapitola šestá zabývá se neúspěchy rak. vojsk a obnovením agitace mezi Srby, aby se přidali k Rakousku.

V kapitole sedmé jedná se o přechodu Srbů do zemí Uherské koruny a o povaze tohoto přechodu.

Kapitola osmá seznamuje čtenáře s kolonisační politikou Rakouska vzhledem k Srbům; dokazuje se tu, že přistěhování Srbů r. 1690 bylo žádoucím výsledkem rakouské politiky.

V kapitole deváté vypisují se další osudy srbské pravoslavné církve v monarchii Habsburské za patriarchy Arsenije Crnojeviće až do jeho smrti (1706). Srbové těžce museli zápasiti o svá práva. Patriarcha nucen byl utíkat se o ochranu srbské pravoslavné církve před jesuity do Ruska. Církevní moc patriarchova obmezena byla Leopoldem I., avšak za Josefa I. byla privilegia Srbů r. 1706 znova potvrzena.

Autor hájí ve spise svém patriarchu Arsenije před výtkami, že neměl opouštěti Turecko a stěhovati se do Uher. Kniha Jakšičova je pečlivou snůškou všeho, co bylo dosud psáno o stěhování Srbů do zemí naší monarchie a zejména o jich přistěhování r. 1690, a přináší velmi mnoho nového. Pouze na některých místech zaráží čtenáře znalého věci citování dokladů, jež se na příslušné místo nehodí. Působí zajisté podivně, když na př. na str. 11 při zmínce o nepřátelském poměru krále uherského Matěje Korvína k České koruně spisovatel se odvolává na Schwickera jako autoritativní pramen.

Na konci díla připojena je mapa, která však čtenáři mnoho neposlouží, poněvadž je v ní vyznačeno příliš málo míst, o nichž se ve spise mluví.

K. K.

Právo trestní.

Einführung in die Gefängniskunde von Prof. Dr. N. Hermann Kriegsmann. Heidelberg, 1912, 350 str., M 5.40.

Pod názvem Bibliothek der Kriminalistik zahajují tímto spisem Aschaffenburg a Kriegsmann řadu monografií z oboru vědy práva trestního a jejích věd pomocných. Že v tomto rámci nejdříve pozornost obrácena na vězeňství, dlužno jen vítati. Neboť není snad oboru v širém okruhu věd práva trestního, jehož theoretické propracování by bylo tak zanedbáno, jako jest tomu v nauce vězeňské. Pojednání a učebnice často dosti obšírné málo hledí k nutné souvislosti mezi trestním právem a vězeňstvím, majíce příliš často na mysli spíše praktické potřeby vězeňského úředníka, než cíle theoretické. Tento stav ovšem nemůže překvapovati. Chovalat se

starší klassická škola trestního práva dosti chladně k nauce vězeňské, pokud pak moderní pozitivistická škola více se jí zabývala, měla spíše na mysli vězeňství jako článek v soustavě sociálních opatření proti zločinnosti než jako instituci právní. Má-li nauka vězeňská státi se rovnoprávnou složkou v soustavě věd práva trestního, musí prožiti onu diferenciaci, již ostatní obory této vědy právě po krisích více méně ostrých, prožily. Musí ostře odlišiti stránku právní, t. j. rozsah a obsah zvláštního právního poměru, jenž nastává výkonem trestu, od stránky sociální, t. j. od pozorování výkonu trestu, jako sociální funkce. Pokud pak o tuto stránku jde, musí dále přesně rozlišovati stránku historicko-popisnou od stránky theoretické, na ní vybudované, a zvlášť ostře od obou odlišnou, avšak přece na nich spočívající, stránku politickou. Málo kde nacházíme takové smísení těchto různorodých prvků, jako právě v nauce vězeňské. Zdá se nám, že nedostatky dosavadního práva vězeňského tím se hlavně vysvětlují, že právě při theoretickém badání se tu nerozlišuje stránka právní od politické, že zvlášť téměř nikde se nesetkáváme s otázkou, jakým způsobem požadavky vězeňské politiky by se vpraviti daly do soustavy práva trestního.

Tento poněkud obšírnější úvod zdá se mi nutným k náležitému ocenění předností a vad spisu *Kriegsmannova*.

Spis *K.* jest totiž jakýmsi stručným shrnutím dosavadního stavu německé nauky vězeňské, s níž sdílí právě ony vady, jež v úvodě jsme v nejhrubších rysech načrtli. Již samo pojmání nauky vězeňské jako nauky o trestu na svobodě ve věznicích vykonávaného zdá se mi theoreticky vadným. Vždyť věznice nejsou čímsi specifickým pro trest ve smyslu trestního zákona, poněvadž s omezením svobody ve formě uzavření se setkáváme nejen v právech disciplinárních, nýbrž i v širokém okruhu práva správního, totiž, v trestním právu policejním. A na druhé straně omezení osobní svobody uzavřením ve věznici není jediným trestem dle trestního práva, nýbrž jen článkem, ovšem nejdůležitějším v celé soustavě trestů. Starší spisy vězeňské ovšem mluvily o vězeňství bez ohledu na to, zda bylo článkem v soustavě práva trestního, či policejního, či disciplinárního. Z prvků tak různorodých nemohla povstati věda, nýbrž nanejvýš praktická nauka pro osoby, správou oněch zvláštních budov, jež věznicemi nazýváme, pověřených; proto také otázky stavitelství a udržování budov, hromadného stravování a zaměstnání osob uvězněných, i konečně účetnictví a jiných výkazů se týkající tu více do popředí vystupovaly, než otázky po vlastním smyslu tohoto opatření. Máme-li ještě nyní mluvit o nauce vězeňské jako o součásti vědy práva trestního, musíme si býti vědomi, že tu denominatione a potiori nazýváme soustavu trestů dle trestního zákona přípustných, jménem trestu nejvýznačnějšího. Jen tím urovnáme si cestu ke správnému ocenění oněch opatření, jež jako deportace, podmíněčné odsouzení a podmíněčné propuštění z trestu, částečně i jako ochranná výchova, leží mimo rámec omezení osobní svobody uzavřením.

K těmto pochybnostem a otázkám často velmi sporným z nich plynoucím *K.* vůbec nepřihlíží, nýbrž pouští se hned v prvním dílu do tradi-

cionelních v nauce vězeňské výkladů o historickém vývoji věznic. Část tuto člení ve čtyři kapitoly, z nichž I. jedná o vývoji trestu na svobodě až do konce 18. století, II. o vývoji soustav vězeňských v anglickém a americkém výkonu trestu, III. o reformě vězeňství v Německu, a IV. o vývoji nejnovějším.

Pokud o nejstarší dobu jde, postrádáme ostrého vystižení oněch dvou kořenů vězeňství, z nichž jedním byla opera publica obecného práva, druhým pak ony káznice, jež jako články chudinského zákonodárství na počátku nového věku vznikají v Anglii a v Nizozemí. Zběžné poznámky *K.* sotva stačí, aby začátečníkovi, pro něhož přece spis jeho jest určen, na oči přivedly závislost vězeňství na hospodářských a jiných sociálních poměrech, k čemuž zvláště příležitost poskytuje zatlačování tělesného trestu odsuzováním na galeje v krajích námořským obchodem slynoucích, a hospodaření lidským materiálem v krajích hospodářsky pokročilejších. Také vliv reformací a protireformací osvěženého náboženského smýšlení zůstává nedoceněn, jakož vůbec *K.* se ani nepokouší, aby vývoj vězeňství uváděl ve vztah k myšlenkovým proudům doby. Tak zvláště o nutné logické souvislosti mezi teorií společenské smlouvy i právní filosofií doby osvícenské vůbec a počínající klassifikací i přesnějším vymezováním trestů na svobodě nenacházíme ani zmínky. Zvlášť překvapuje, že v dosti obšírném historickém výkladu trestní zákoník Josefa II., jakožto první zákon s propracovanou soustavou trestů na svobodě nenašel zmínky. Tím scvrká se historický výklad *K.* na dosti obšírné rekapitulování časové posloupnosti jednotlivých druhů trestů na svobodě, a proud výkladů začíná se teprve šířit tam, kde počíná se jednati o jednotlivých pokusech o zavedení samovazby. I tu souvislost pennsylvánského systému, jednak s náboženskými myšlenkami, jednak s káznicemi nizozemskými sotva jest dotčen.

Historický výklad končí se snahami o zavedení samovazby, a s pokračováním historických výkladů se setkáváme zas až ku konci spisu, kde v oddílu V. pod nadpisem „K reformě výkonu trestu“ se setkáváme s popisem vývoje amerického reformačního systému, a anglického vězeňství pro mladistvé. Litovati jest, že *K.* nevěnoval stejnou pozornost tomu, co americká theorie vězeňství jako probační systém označuje, a co rovnoběžně jako nutná protiváha k reformačnímu systému v Americe a v Anglii se vyvíjelo. Tím by mu nebylo ušlo, že podmíněčné prominutí trestu a podmíněčné propuštění na svobodu, jak v Německu jsou zavedeny, jsou jednak začátky zavedení probačního systému, jednak součástky progressivního systému, a tedy, ne-li již tresty, tedy cosi trestu velmi příbuzného.

V II. oddílu jedná *K.* o právních podkladech výkonu trestu. V I. kapitole, nadepsané „O úkolech výkonu trestu“ setkáváme se s úvahami kriminálně politickými, které přes to, že obyčejně do nauky vězeňské bývají pojímány, systematicky správně tam nenáleží, poněvadž působí stejně na hmotné trestní právo, částečně i na proces, jako na výkon trestu, ano ve výkonu trestu osvědčiti se mohou teprve, prošly-li prostředím hmotného práva trestního. O vlastních právních podkladech výkonu

trestu jedná teprve druhá kapitola tohoto oddílu. Za méně zdařilý pokládáme výklad *K.* o vztahu mezi právem, upravujícím výkon trestu, a právem trestním, materiálním i formálním. Vydáváš tu *K.* právo vězeňské za součást správního práva, čímž dle našeho mínění zatemňuje vztah mezi výkonem trestu a trestním právem. Právo, upravující výkon trestu, jen tehdy bychom mohli nazvat právem správním, kdybychom také exekuční právo pokládali za součást práva správního. Jest pravda, že státní správa musí poskytnouti fysickou možnost výkonu trestu, právě tak ostatně, jako musí poskytnouti místnosti, personál, a ostatní podmínky k výkonu jurisdikce vůbec. Jako však proces se nestává součástí správního práva tím, že správní právo vymezuje právní poměry soudcovského úřednictva a ostatních podmínek jeho výkonu, právě tak výkon trestu není součástí správního práva proto, že státní správa upravuje právní poměry úřednictva, a technický proces výkonu trestu. Tuto techniku právě musíme lišiti od trestu, máme-li vůbec o výkonu trestu mluvit jako o právní instituci. Oč nám v tomto směru jde, mluvíme-li o vězeňství, není způsob, jakým stát si opatřuje a udržuje věznice, jak si opatřuje stravu a zaměstnání pro vězně, a podobné, nýbrž zvláštní právní poměr mezi odsouzcením a státem, jenž nastává po pravoplatnosti rozsudku. Konkrétněji řečeno, jaká omezení osobní svobody pachatel trestného činu na základě pravoplatného rozsudku trpěti musí. Pokud tato materie upravena jest opatřeními a nařízeními státní správy, nejde tu o správní opatření ve vlastním slova smyslu, nýbrž o vykonávací nařízení, vydaná v mezích a na základě trestního zákona.

Následkem svého, dle našeho mínění nesprávného pojetí systematického postavení práva vězeňského, nedochází *K.* k rozlišení obou podstatných součástí oněch právních předpisů, jež výkonem trestu se zabývají, totiž, norem správních na jedné straně, a norem trestních na straně druhé. Ale ještě jeden zvlášť pro nejnovější vývoj vězeňství charakteristický vztah mezi právem výkon trestu upravujícím, a právem správním, tím *K.* uchází. Moderní rozvoj správního práva totiž vedl k institucím, jichž nyní stát používá také jako opatření trestních. Připomínáme jen ochrannou výchovu, donucovací pracovny, útulky pro pijáky. Hranici mezi těmito opatřeními a tresty již *K.* vůbec se nepokouší theoreticky oceniti, nemůžeme stanoviti, dokud nemáme vymezen právní poměr při výkonu trestu nastávající.

Uvedení právních pravidel v Německu pro výkon trestů platných jest přehledné; poněvadž však vlastní úpravu tohoto výkonu říšské zákonodárství přenechalo jednotlivým státům, bylo by jistě sloužilo úplnosti uvedení právních norem, neb aspoň pramenů práva, v jednotlivých státech platného.

Třetí oddíl jedná o novodobém vězeňství v Německu, totiž o organizaci vězeňství, klassifikaci ústavů, velikosti a vnitřní organizaci jejich, o úřednictvu vězeňském, řízení ústavů, o dozorčích komisích, o postavení trestancově při výkonu trestu, o obsahu domácích řádů, o trestech disciplinárních, o mezích trestního omezení, právu stížnosti a osobním působení

úředníků. Dále jedná o systémech výkonu trestu, a konečně o vězeňské práci, duchovní správě, a vyučování. Ve všech těchto směrech spojuje K. právní výklad s vyličením skutečného stavu, a úvahami kriminálně politickými, někdy tak obšírnými, že se v nich vyličení nynějšího stavu ztrácí. Při mnohotvárnosti vězeňského práva v Německu postrádáme bližšího vyličení stavu v jednotlivých státech.

Úvahy kriminálně politické ještě větších rozměrů nabývají ve čtvrtém oddílu, v němž pod nadpisem „Opatření doplňující“ se jedná o robotárnách, dohledu policejním a vykázání, o ochranné výchově, a o péči o propuštěné trestance i o rehabilitaci. Nedostatek theoretického propracování rozdílu mezi těmito opatřeními a tresty, jest tu, jak již zmínka se stala, zvláště citelný.

Závěr tvoří již zmíněné úvahy o reformě výkonu trestu, jež omezuje autor na výklad vývoje progressivního systému v jednotlivých cizích státech, a na úvahu o cílech reformy vězeňství. V tomto směru přeje si více individualisace a více přihlížení k úkolu specialní praevence, navrhuje však odsouzení na neurčitou dobu, a jen velmi omezeně připouští prominutí trestu. Pokud o systém trestní jde, přimlouvá se za soustavu dvou co do trvání paralelních druhů trestů, z nichž jeden by spojen byl se ztrátou cti, druhý nikoliv, a také jinak by oba tresty co nejvíce musily býti rozlišeny. Obtížnou otázku krátkodobých trestů překonává na jediné stránce odkazem na častější užívání pokut peněžitých a na podmíněčné odsouzení. Zmíniv se o technických opravách, pojednává o zabezpečovacích opatřeních, celkem dle známých zásad osnovy chystaného trestního zákoníku. Dost obšírně a případně na konec zamítá trest tělesný a deportaci.

Kallab.

Zuchthaus und Gefängnis (Strafvollzug und Fürsorge). Eine Darstellung des modernen Strafvollzuges und seiner Wichtigkeit für die Allgemeinheit von *Max v. Baehr*, Strafanstaltssekretär. Berlin, Langenscheidt 1912. 257 str.

Účel spisu vytknut je v úvodě těmito slovy: „jednak má poskytnouti širší veřejnosti obraz úkolů, jež moderní výkon trestu si musí klásti, má-li působiti k dobru společnosti, jednak má veřejnost na to upozorniti, že také ona má jakési povinnosti, má-li výsledek výkonu trestu býti zabezpečen a má-li býti zabráněno dalšímu vzrůstu zločinné zpětnosti. Součinnost občanstva při potlačování zločinnosti jest nezbytná; bez ní nemůže ani nejlépe organisovaný výkon trestu žádoucího cíle dosáhnouti“.

Tento propagační cíl spisu nutno míti na mysli při jeho posuzování. A tu dlužno uznati, že autor úkolu svého se zhostil způsobem všeho uznání hodným. V prvním díle nadepsaném „Káznice a vězení“ líčí, zmíniv se o dopravě odsouzených do trestnice, především dosti podrobně výkon trestu v pruských věznicích. Líčení je tím zajímavé, že se autor snaží vždy skutečný stav srovnati se stavem zákonným a neopomíjí také poukázati stručně na historické příčiny skutečného stavu. V druhé části této kapitoly obírá se věcně některými praktickými, také pro veřejnost zajímavými otázkami výkonu trestu se týkajícími, jmenovitě klesáním nejtěžších zlo-

činců a tím i ubýváním případů, kdy se ukládá káznice, podmíněčným propuštěním, působením života v trestnici na trestance, a zvláště obšírně vězeňskou práci, kde právem vyvrací námitky proti vězeňské práci zakládající se na obavách před konkurrencí. Dále uvádí důvody pro a proti práci mimo trestnici a konečně zkušenosti nabyté v případech, kdy trestanec sám si práci volí.

V následující kapitole shrnuje přehledně kriminálně politické požadavky ohledně nakládání mladistvými, ženami, zpětnými, zločinci proti mravnosti a zločinci alkoholiky, choromyslnými, méně cennými a simulanty, při čemž správně oceňuje kroky, jež k dosažení kriminálně politických cílů již doposud správami trestnic byly vykonány. Závěrem zmiňuje se o revoltách, útěcích a atentátech v trestnicích. Přehled reformy chystané osnovou trestního zákoníku říšského a návrhy protiosnovy vhodně končí instruktivní tento oddíl spisu.

V druhém díle nadepsaném „Trest a ochrana“ zabývá se především rozdílem mezi státní a soukromou ochranou, při čemž uvádí i statistiky o výsledcích obojí činnosti. Jednotlivě se pak obírá nucenou výchovou, ochranou duševně méněcenných, ochrannou výchovou, péčí o rodiny trestanců a rehabilitací. Ve všech těchto směrech podrobně líčí nynější stav dotyčného oboru sociální péče v Prusku, sociálně politické její úkoly, jmenovitě těsnou souvislost mezi cíly těchto ochranných opatření a cíly výkonu trestu, což jej vede k závěru, že jen účelnou součinností soudců, osob výkonem trestu pověřených a společnosti možno dosáti úspěchu v boji proti zločinnosti.

Závěr spisu tvoří podrobné vyličení zkušeností, jichž autor nabyl jako úředník řídící práce oddílu trestanců mimo trestnici (regulace průplavu). Zajímavé jednotlivosti tohoto druhu výkonu trestu vhodně doplňují spis, jenž jest s to přes některé, celkem nepatrné nepřesnosti vzbuditi i mezi neodborníky zájem a aspoň částečné ocenění obtížných úkolů s výkonem trestu spojených.

Kallab.

Die Lehre von Verbrechen und Strafe von Adolf Merkel. Auf der Grundlage des „Lehrbuchs des Strafrechts“ in Verbindung mit den übrigen Schriften des Verfassers herausgegeben und mit einer Einleitung versehen von Dr. M. Liepmann.

Není to pouhá pieta žáka k učiteli, jež pohnula *Liepmanna* k tomu, aby znovu vydal a doplnil rozebranou Merkelovu učebnici trestního práva. Působení Merkelovo na vývoj vědy trestního práva je tak význačné, že snad nyní, když boje, do nichž zasáhl, polevily, lépe jeho význam můžeme oceniti, než mohli jeho vrstevníci. Ovšem způsob nového vydání, jak je uspořádal L. je zvláštní, a vzbudí jistě nejednu pochybnost. L. totiž vynechal z Merkelovy učebnice partie, jež pokládal za méně propracované, jmenovitě celou zvláštní část, ze všeobecné části pak partie o poměru říšského práva k zemskému, a o zvláštním postavení osob vojenských. Za to pojal do kontextu učebnice vyňatky z jiných prací Merkelových. Že tímto zpracováním, jmenovitě doplněním vývodů učebnice výklady

jinde a za jiným účelem, než didaktickým, uveřejněnými, trpí jednotná stavba díla aspoň po stránce esthetické, zdá se nám nesporno. Výhoda nynějšího zpracování v tom spočívající, že i pojednání po různu roztroušená a často těžko dostupná se čtenáři na příslušném místě systému uvádějí, je značně ztenčena tím, že L. opomenul citáty z jiných spisů vzaté v kontextu zvláště vyznačiti. Poněvadž literární činnost Merkelova, z níž doplňky jsou čerpány, zaujímá dobu téměř třiceti let, a tož doby ve vývoji vědy trestní nad jiné pohnuté, jest čtenář, jenž by chtěl stopovati historickou souvislost mínění Merkelových, přece nucen vyhledati si původní prameny, aby právě zjistil, co z toho, co L. jako mínění Merkelovo uvádí, v té neb oné době, pod vlivem té neb oné vynikající cizí publikace vzniklo, neb na jinou, cizí literární produkci působilo, neb působiti mohlo.

Nehledíme-li však k tomu nedostatku, jest publikaci L. vítati, poněvadž činí i modernímu čtenáři, jemuž nejde právě o historickou souvislost, učení Merkelovo opět snadno přístupným.

Publikaci dodává zvláštní ceny obšírný úvod, v němž L. význam Merkelův pro vývoj německé vědy trestní správně oceňuje, čímž poskytl též cenný příspěvek k dějinám vědy trestní v druhé polovici XIX. století vůbec.

Kallab.

Soudní řízení.

Dr. jur. Heinrich Lehmann: Der Processvergleich. (Abhandlungen zum Privatrecht und Zivilprocess des deutschen Reiches, XXII. Band, 1. Heft), München, 1911, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Oscar Beck. (250 str.)

Není vítanějšího a jednoduššího způsobu odklizení sporu mezi dvěma osobami vypuknuvšího než když rozvaděné strany od své žádosti, aby soud při jejich rozsudkem rozhodnul, upustí a samy na smírném uklizení sporu se dohodnou. Forma takového skoncování sporu je vítanou nejenom stranám, jimž ušetřeno bývá hořké často vědomí prohry, nýbrž i soudu, jenž zbaven je povinnosti při rozsouditi, jakož i státu, jehož zájmům nejlépe hovoří, když na místo sváru a rozvaděnosti nastoupí mezi občany jeho mír.

Byl-li smír soudní označen jako „nejjednodušší“ způsob odklizení sporu, dlužno tuto vlastnost jeho blíže vymeziti. Jednoduchost tato je totiž jaksi jen povrchní, se zřetelem na přímý účinek, jež jeví na rozpoutaný spor, čině mu konec. Ale smír soudní nelze nazvati institucí jednoduchou a průhlednou se zřetelem na vlastní podstatu jeho. Skrývá v sobě plno zárodků právních otázek velmi sporných a definitivně dosud nerozřešených. Příspěvek k orientaci o otázkách těchto, ale také příspěvek ku řešení jich — a to, jak hned zpředu říci lze, příspěvek cenný — podává spis svrchu označený.

Všeobecnou předností spisu je, že vystihnouti hledí podstatu soudního smíru se zřetelem na zájmy stran i státu a bedlivým jich uvažováním, že neopouští sice půdu platného práva a neignoruje předpisů jeho, ale hledí z nich přihlížením ku praktickým účelům právního řádu vyvoditi nové poznatky. Po stručném přehledu historickém, v němž přihlíží ku